

abbruciare, reto-romànic *brüüzár* íd.; mots solidaris de l'oc. ant. *abrasar*, rom. *baržár*, it. dial. *abbruciare* íd., derivats de *BRASA* i els seus congèneres romànics; l'explicació de la *u* d'*abrasar*, etc. és incerta, però probt. deguda a una contaminació ja antiga de certs sinònims, en primer lloc el mot romànic *BRÜSTÜLARE, d'on prové el fr. *brûler* i l'oc. *brustolar*, *bruslar* i *usclar* íd., el qual, per la seva banda, és modificació dels ll. ÜSTULARE i BÜRERE (participi BÜSTUM), mot extret del ll. clàssic ÜRĒRE (participi *ustum*) i del seu derivat *combūrēre* íd. □ 1.ª doc.: *brusar* c. 1610; *abrasar*, c. 1640.

En una profecia «popular» escrita c. 1610 s'anunciava que, havent començat els Novíssims, l'any 1616 «la Àfrica *brusarà*, y los rius tornaran sanchs»: ho sabem pel cronista Jeroni Pujades, que la donà a conèixer en el seu *Dietari* (II, 232). De *abrasar* no coneix exs. anteriors a 1640, p. ex. en l'*Art de Artilleria* (...) del *Reyne de Mallorca* citat per *AlcM*; car és sabut que els *Feyts d'Armes* atribuïts a Bernat Boades en realitat foren compostos per Fra Gaspar Roig i Gelpí c. 1673. És possible que ja s'usés en català en el segle anterior, car figura en forma catalana en B. Garret (*il Cariteo*) (1450-1514), en Torres Naharro (1511) i en altres autors castellans però catalanitzants del S. XVI, veg. Gillet, *Propaladia* III, 39. És a dir, mot molt tardà en català, que per tant hi ha fortes raons per creure que no fou realment autòcton entre nosaltres sinó tardana adaptació de l'occità ant. *bruzar*, o potser d'aquest i l'it. *abbruciare* alhora; no cal ni fóra possible precisar la font, car el mot circulava llavors amplemment pel món mediterrani i fins s'usava en la *lingua franca*, com sabem d'Alger, d'on Haedo (1612) ens reporta *abrasar vivo* 'cremar...', que si no pot ser de procedència veneciana podia venir, tant com del català, de dialectes italians que tenen -s- sonora en lloc de la ċ (-sĭ-) toscana (cites de Schuchardt, *ZRPb*. xxxiii, 452).

El fet cabdal, en efecte, és que a Itàlia hi ha *abbruciare* (avui antiquat en la llengua comuna, però encara molt estès dialectalment, no estrany al toscà popular i usat des de molt antic), i que *bruciare* continua essent un dels mots cabdals de la llengua, l'expressió més corrent i general de la idea de 'cremar', i que tots dos s'hi troben des dels orígens de la llengua literària: en Dante ja «si che 'l viso *abbruciatto* non difese» o «che il foco gli *abbrucchia*» i també «ma perché mi sarei *bruciatto* e cotto» ('ambustus, crematus'), en Boccaccio «come una carta di pecora *abbruciatata*», etc.; Jal assenyala *brusare navem* en un doc. de Gènova de 1213 com una cosa contra la qual s'amenaça els qui han de «chauffer un navire» —*calesare navem*— en l'acte de calafatar-lo. En els dialectes del Nord d'Itàlia tenen gran extensió les formes amb -f- ('s sonora') en lloc de les toscanes en -ci- (ċ < -sĭ-), i no sols a Gènova, etc. sinó fins en part dels parlars venecians, car el que registra Boerio com a venecià justament és *brusàr* «abbruciare, ardere», com és també *camisa* = toscà *camicia*;¹ lomb. *brusà* (= *brusà*) «bruciare, abbruciare» igual que *camisa*, i també *lusi*,⁶⁰

vesin, pas, nós, piase 'plaer' (Cherubini), enfront de *gáz* (Bertoni, *L'It. Dial.*, 85) 'glaç'.

Encara que no tan general ni potser tan antic, el mot es troba també en llengua d'oc des de l'Edat Mitjana. No és mot corrent dels trobadors, almenys els clàssics (no en *PSW* ni el gloss. de l'Appel), però ja figura almenys en una de les notícies biogràfico-literàries de Bertran de Born, on el mot és inclòs en uns versos de sirventès que la notícia atribueix al nostre arcaic Guillem de Berguedà: «e fetz una mespreisó / d'on om no-l deu razonar / que-l jorn de la naissió ('de Nadal') / fetz dos crestiàs *brusar*: / Artús ab autre son par» (Born, ed. Appel, 22.34); Rayn. II, 251b-252a hi afegeix dos casos en trobadors tardans (Ss. XIII-XIV), Comte de Foix (*bruzar*) i Torcafols (*bruzar*), i no hi ha dubte que avui el mot segueix usant-s'hi localment, almenys a l'Est del domini: Barcelonnette *brusàr* «cuire (avec démangaisons comme l'ortie)», que segons *TdF* (*brusà, bruisà*) seria només prov. alpí. En els Alps centrals, en canvi, el tenim amb ferm i general arrelament en reto-romànic: romanx *brüüzar*, engadinès *baržar* (= *bruschar, barschar*), expressions normals allí de la idea de 'cremar' (Planta-Schorta, *Diz. Rumantsch-Grischun*).

El quadro geogràfic de conjunt és, doncs, el d'un mot més aviat nord-italià i alpino-occità que no d'un antic terme comú it.-oc.-cat., reforçant els indicis documentals i filològics d'un vell manlleu en català ans que no un vell mot hereditari — vist que l'existència de mots afins com *brusent*, *brusir*, no és argument clar i fort en contra, i que fins l'aparició en G. de Berguedà a penes pot caure en la balança, essent versemblant que En Berguedà vagi imitar un ús de trobadors orientals, o en tot cas no catalans (i atès que la forma de l'atribució debilita encara més la certitud d'aquesta dada). Tinguem per possible, com a màxim, que algun element d'aquesta arrel vagi existir en català des dels principis, però molt engruixit i refermat després per l'aportació italo-occitana.

De tota manera és un fet cert que el mot va penetrar aviat en ambients populars nostres, i a la fi en ambients literaris ben genuïns. Avui no és pas, certament, estrany als parlars comarcals del Nord, cap a l'Empordà en tot cas: «el llistó (planta muntanyenca amb aspecte de palla) és *bruzat* pel sol» Rabós d'Empordà (1958). Corregué ja bastant en velles cançons populars: en una de recollida per Milà a Argenton amb el títol «el Alma condonada»: «aniràs com llenya al fons, / cremaràs y *brusaràs* mentre món serà món: / cremaràs y *brusaràs* com el ble dintre del llum» (*Romllo*. 17.12), i Milà tenia forta consciència que *abrasar* pertanyia al lèxic corrent de la cançó popular:² de fet *brusar* figura en versions d'una de tan vella com la del *Comte l'Arnau* i en altres hi ha una forma heteròclita *brusir* (cf. infra *brusent*) «a dintre del cor sentia / una brasa que em *brusia*, / encesa del foch d'amor» (*La Presó de Perpinyà*, Ss. XVII-XVIII, *Romllo*. 135BC).

En fi el mot penetra en el lèxic noble i corrent dels millors escriptors de la Renaixença, almenys des de